

CÂT DE MULT NE LIPSEȘTE VASILE MUNTEANU

Marcel LUTIC*

Prin vara anului 1996, la aproape trei ani de la venirea mea la Muzeul Etnografic al Moldovei, auzeam din ce în ce mai des rostit numele lui Vasile Munteanu, proaspăt absolvent al Facultății de Istorie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Rostirea numelui său era făcută într-un anume context, extrem de laudativ, aproape elogios, despre licențiatul în Istorie Munteanu Vasile spunându-se că a impresionat profund corpul profesoral al Facultății ieșene, prin calitățile sale intelectuale și prin cele moral-umane, fiind un adevărat lider al generației sale.

În muzeul nostru existau în acea perioadă mici neînțelegeri, generate de o necesară primenire a personalului, dar și de invidii și orgolii. Atunci au plecat la pensie unii muzeografi și conservatori (pe cale „pașnică”, ca în cazul Magdei Davidescu, sau într-un mod total neelegant, cum s-a procedat în privința Angelei Paveliuc-Olariu, șefa secției). În acest climat tensionat vine la cârma muzeului Rodica Ropot (Dumnezeu să o odihnească în pace!). Dintre colegii mai vechi rămași la muzeu îi amintim pe Margareta și Constantin Cernat, Georgeta Țurcanu și subsemnatul. Amintim faptul că de câteva luni intrase în colectivul nostru și Eva Giosanu, o tânără extrem de dornică să învețe, cât mai repede și cât mai bine, tainele etnografiei și să se dedice acestei profesii.

Așadar, era *o vreme a prefacerilor*, a frământărilor, a schimbărilor de concepții și de generații. Aceasta este vremea în care Vasile Munteanu intră pe poarta Muzeului Etnografic al Moldovei, fiind recomandat elogios de către dascălii săi universitari, în special de către prof. univ. dr. Ion H. Ciubotaru, cel cu care se formase și care îi coordonase remarcabila teză de licență.

Câteva amănunte sunt binevenite. La urechi mi-a ajuns vestea că Vasile se afla într-un anume impas, în ciuda faptului că impresionase

* Muzeul Etnografic al Moldovei, Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași – România.

atât de mult în timpul anilor de studii și că ar fi putut să-și facă un rost profesional chiar în mediul universitar ieșean sau măcar în proximitatea acestuia. După cum îmi mărturisea, avea unele nemulțumiri și socotea firesc să-și vadă aspirații împlinite.

Așa am ajuns să-mi iau inima în dinți și să-i dau un telefon la Oniceni (Suceava), adică acasă, acolo unde, cu inima strânsă, aștepta să vadă încotro îi va îndrepta pașii Dumnezeu. Era un telefon venit practic de la un necunoscut, căci pe Vasile nu-l văzusem la față decât la Balul bobocilor, prin toamna anului 1991, atunci când anul nostru a organizat acest eveniment. Vasile a acceptat provocarea lansată de mine (pregătită, de altfel, și de alți binevoitori) și a venit la concursul care s-a organizat prin iulie sau august 1996, concurs pe care l-a câștigat fără emoții.

Imediat a fost angajat și a fost repartizat într-un mic birou de la etajul I al Palatului Culturii, birou în care ne înghesuiam patru muzeografi, adică Georgeta Țurcanu, Eva Giosanu, Vasile Munteanu și subsemnatul. Țin minte că Vasile, în primă instanță, nu avea nici măcar o masă, fiindu-i dat să stea, vreme de câteva luni, pe un fotoliu aproape antic, fotoliu care face parte, de atunci, din folclorul muzeului nostru. Aici, în acest fotoliu, a citit Vasile numeroase studii și cărți, de acest fapt amintindu-și, ulterior, cu multă nostalgie.

Cunoașterea tainelor etnografiei avea să dureze exact trei ani (1996-1999). Dincolo de lecturile de specialitate, Vasile Munteanu a beneficiat de riguroasele lecții de muzeologie etnologică, predate la un înalt nivel intelectual, de către Rodica Ropot, șefa de secție din acea perioadă, un muzeograf desăvârșit și un om deosebit. În același timp, Vasile ținea legătura cu profesorul Ion H. Ciubotaru, gândind, cu multă discreție, la proiecte majore pentru domeniul pe care se angajase să-l slujească cu multă seriozitate, pricepere și demnitate.

Aceștia sunt anii în care veneam cu bucurie la serviciu; programul începea, invariabil, cu lectura „Monitorului de Iași”, gazetă la care făcusem un abonament colectiv cu prietenii noștri de la Muzeul de Istorie a Moldovei. Aceștia sunt anii în care debutam, chiar împreună și în direct, la televiziune, cred că era prin 1997, la un post ieșean dispărut mai apoi (e vorba de TV Europa Nova), la o emisiune despre sărbătoarea *Sânzienelor*. Doamne, ce emoții am mai avut amândoi atunci, mai ales că emisiunea aceea parcă nu se mai termina, durând circa o oră! Sunt anii în care colaboram la organizarea unor expoziții deosebite, dintre acestea amintindu-le pe acelea dedicate

cunoașterii jocurilor și jucăriilor de altădată, precum și pe aceea privitoare la măsurile și măsurătorile arhaice (în care ne-am bucurat amândoi de sfaturile profesorului Ștefan S. Gorovei). Sunt anii în care Vasile, asemenea unui priceput vătaf sau dragoman de pe vremuri, pune în operă importante manifestări dedicate datinilor de iarnă din zona Moldovei. În Sala „Henri Coandă” a Palatului Culturii veneau multe cete sau alaiuri de mascați, cerbi, capre, urși ș.a. din zonele etnofolclorice ale Moldovei. Uneori, ne permiteam să savurăm un pahar cu vin sau o halbă de bere și să punem la cale chestiuni profesionale mai sensibile. O vreme de neuitat, în care *prietenia noastră s-a durat temeinic și pe viață*, dincolo de orice interese meschine sau de orgolii ieftine.

Vara anului 1999 avea să aducă o cotitură în viața muzeului ieșean. Atunci a ieșit la pensie Rodica Ropot și, inevitabil, frâiele muzeului trebuiau preluate de altcineva. Mi-aduc aminte de numeroasele ședințe în care se discuta, pe un ton aprins, despre rezolvarea acestei situații, numele cele mai vehiculate pentru preluarea acestei dregătorii fiind două: Margareta Cernat și Marcel Lutic. De ceva vreme, Director general al Complexului Muzeal Național „Moldova” era pasionatul arheolog Vasile Chirica, un bărbat cu capul pe umeri și un conducător clarvăzător. Într-un astfel de context, i s-a propus lui Vasile Munteanu să preia șefia muzeului, ca unul care dovedise deja vocație și viziune, această soluție având menirea de a detensiona situația ivită.

Ca ieri parcă a fost acea ședință de secție, din august 1999, în care Directorul general a anunțat că interimar la conducerea Muzeului Etnografic al Moldovei era Vasile Munteanu. Astfel devenea Vasile Munteanu, la numai 33 de ani, urmașul lui Ion Chelcea, ctitorul și primul director al instituției muzeale ieșene. Din 2000, prin concurs, va fi șef al muzeului cu acte în regulă.

Sub șefia lui Vasile Munteanu (1999-2005), muzeul nostru a căpătat o altă față, asemănătoare mult firii sale optimistă și benefică. Acum, într-o atmosferă destinsă și aproape luminoasă, precum în timpul sacru al sărbătorilor arhaice românești, se ivesc la orizont și sunt materializate proiectele gândite în anii anteriori:

– *Târgul Meșterilor Populari* (pus de la început sub ocrotirea Sfintei Paraschiva, manifestare de mare amploare și mult așteptată, despre care ar merita să scriem cândva);

– „*Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*”, o publicație științifică ce a dobândit, în timp, un deosebit prestigiu în câmpul cercetării etnologice românești; așteptată încă de la înființarea muzeului în 1943, inclusă în planurile de activități decenii de-a rândul, publicația a apărut datorită, în primul rând, vocației de ctitor a colegului și prietenului nostru Vasile Munteanu (tot el fiind redactorul coordonator);

– *Organizarea unor expoziții temporare inedite* (dintre care amintim „Darul Iulia și Maria Pascu” din 2000, „Lumea păstorilor” din 2001 sau „Satul arhaic românesc” din 2005);

– *Inițierea și derularea unor proiecte etnoculturale complexe* (care vizau, cu precădere, cunoașterea, păstrarea și promovarea adecvată a tradițiilor populare din spațiul Moldovei istorice);

– *Transformarea unui vechi și insipid muzeu din Hârlău într-un Muzeu european al Viei și Vinului* (în anii 2005-2006);

– *Cercetări de teren prin aproape toată Moldova, dar și prin alte zone ale țării* (dintre acestea ținem să remarcăm, pentru încărcătura emoțională aparte, pe cele efectuate în vara anului 2002 în Cucuteni – Iași, precum și pe acelea de pe Valea Telejnei și din zona Huși – Vaslui din vara anilor 2003 și 2004, cercetări care au sudat într-un mod profund legăturile profesionale și umane din colectivul nostru);

– *O prezență constantă în mass-media locală și națională* (vocea lui Vasile fiind, adesea, una dintre cele mai solicitate spre a prezenta puncte de vedere pertinente mai ales în privința sărbătorilor calendarului nostru popular) și multe, multe altele...

Putem afirma, că în acești ani Vasile Munteanu a fost un adevărat ctitor, Muzeul Etnografic al Moldovei având mult de câștigat prin prezența unui astfel de om în fruntea lui. Unele dintre aceste proiecte au fost posibile și datorită prezenței la conducerea Complexului Muzeal Național „Moldova” a scriitorului Val Condurache, plecat, de asemenea, mult prea devreme dintre noi.

Sub conducerea lui Vasile Munteanu au venit în muzeu mai tinerii noștri colegi Victor Munteanu, Ovidiu Focșa, Eutasia-Gela Ioniță și Mihaela Onofrei, după ce mai înainte pășiseră pragul Muzeului Etnografic conservatorii Angelica Olaru și Tatiana Makkai-Popa, care s-au adaptat cu multă ușurință stilului de a conduce al lui Vasile, mai mult, cu unii devenind chiar buni prieteni, aspect ce dovedește faptul că Vasile Munteanu a fost un om aparte, un lider special, carismatic, un om care știa să te facă să muncești cu zâmbetul pe buze.

Această frumoasă poveste s-a terminat în 2005, într-o toamnă mohorâtă, când șeful nostru, după îndelungi ezitări, a hotărât să plece la cârma Direcției de Cultură și Patrimoniu Cultural Național a județului Iași. Am sperat cu toții că era un gând trecător, însă crucea sa nu ar fi fost probabil întregă fără această experiență. Avea să înfăptuiască și la această instituție fapte demne de ispravă, opera sa de aici putând fi socotită, pe drept cuvânt, un adevărat mecenat.

Asociații, fundații, universități, biserici, institute de cercetare, centre ale creației populare, muzee, cercetători, tineri sau consacrați, aflați în căutarea unor stipendii pentru publicarea operelor, au beneficiat, adesea, de sprijinul său necondiționat. Pot certifica acest lucru mulți, foarte mulți oameni de cultură ieșeni, cercetători științifici, conducători de instituții, asociații și fundații, preoți sau ierarhi ș.a., dintre aceștia amintindu-i aici doar pe câțiva de care avem, personal, știință: Ion H. Ciubotaru, Ștefan S. Gorovei, Lăcrămioara Stratulat, Aurica Ichim, Lenuța Chiriță, Victor Munteanu, Adrian Ardeleanu, Dan Jumară, Adina Hulubaș, Preot Dumitru Păduraru, Preot Dumitru Merticaru, Ionela Mihuleac, subsemnatul și mulți, mulți alții.

Se poate spune, fără nici o exagerare, că Vasile Munteanu, atât la Direcția de Cultură, cât și la Muzeul Etnografic al Moldovei, a lăsat o dâră luminoasă, dâră al cărei preț, căci întotdeauna este un astfel de preț, a fost neglijarea propriei sănătăți, a cercetărilor sale de suflet, poate a familiei. Acum, în acești ani petrecuți la cârma celor două instituții de cultură, au ieșit cu pregnanță la iveală trăsăturile definitorii ale omului Vasile Munteanu: *discreție, generozitate și altruism*, respectarea, cu demnitate, a unor *principii tradiționale, bunătate* fără margini. Toate acestea conturează *un chip luminos*, care va rămâne mereu în sufletele celor care l-au cunoscut. Pe parcursul acestui traseu, profesional și managerial deopotrivă, Vasile s-a dovedit a fi un conducător excepțional, cu totul atipic într-o lume guvernată de interese meschine și de o politică care, adesea, murdărește totul în cale.

Mai amintim și faptul că din 2009 era, grație interesului sincer arătat meșteșugurilor tradiționale, cât și pentru ajutorul concret pe care l-a acordat, de nenumărate ori, meșterilor populari din toată țara și din Republica Moldova, *membri de onoare al Asociației Meșterilor Populari din Moldova*. Se cuvine să-i mulțumim din tot sufletul pentru modul exemplar, substanțial, dar, cel mai adesea, extrem de discret, în care a știut mereu, dar mai ales la ananghie, să ajute breasla meșterilor contemporani! Vasile Munteanu va rămâne în memoria meșterilor și creatorilor populari,

la care ținea atât de mult și în preajma cărora se simțea așa de bine, cu aura unui jertfitor, a unui făcător de pace și iubitor de bună înțelegere. Costi Lungu, Iulian Mihalachi, Dumitru Ifrim, Viorel Marian, Silvia Cozmîncă, Florin Cramariuc, Iordan Gușatu, Istvan Kovacs, Laurențiu Pietraru, Ioan Pop și alți mulți, mulți meșteri, pot proba oricând aceste afirmații!

Așadar, Vasile Munteanu a plecat în toamna anului 2005 peste drum de Palatul Culturii, la Casa Pătrată (așa cum numim noi, ieșenii, această clădire ciudată din preajma Bisericii Trei Ierarhi!), acolo unde-și are sediul Direcția, dar ni s-a părut că Vasile a plecat departe, departe, parcă prea departe de noi... În realitate, nu era așa, căci el a continuat să rămână colegul nostru drag care venea adesea la muzeu (unde a rămas cu statut de muzeograf, apoi de cercetător științific), muzeu pe care l-a ajutat, în continuare, enorm de mult din noua poziție în care se afla. Însă noi eram obișnuiți să-l avem pe Vasile cu totul al nostru, adică tot timpul să ne fie în preajmă, să ne povestească cum numai el știa să o facă, să ne spună fiecăruia pe niște nume de el inventate, să se stropșească la noi atunci când săream calul, să ne sfătuim așa cum o făceam cândva.

Aceași senzație o avem și astăzi, când colegul și prietenul Vasile a lăsat un gol atât de mare în sufletele noastre, în inimile noastre, când suntem, cu toții, mult mai săraci sufletește, când ne este atât de greu fără prezența sa tonifiantă, fără zâmbetul său șagalnic, fără aura sa inconfundabilă. Îl așteptăm mereu, deși știm că Dumnezeu a hotărât altfel în înțelepciunea sa atotputernică! Probabil că Cel de Sus a avut nevoie ca un suflet special să revină mai devreme pe tărâmul strămoșilor (de care, adesea, vorbea așa de elocvent), în „lumea fără dor”, în misterioasa lume de dincolo. Oricum, după socoteala noastră omenească, Vasile ne lipsește tare, tare mult! Credem, în același timp, că el nu va muri cu totul atâta vreme cât noi, cei apropiați, îl vom pomeni în rugăciunile noastre, dar și dacă ni-l vom aminti mereu, mereu în tot ceea ce facem!

În acest sens, a fost realizat un volum postum (Vasile Munteanu, *Pagini de etnografie. Studii, articole, comentarii*, Iași, Editura Palatul Culturii, 2012, 308 p.), prin grija colegilor Angelica Oлару, Victor Munteanu și Cornel Ciucanu. Din paginile cărții reiese, cu limpezime, faptul că Vasile Munteanu a fost *un etnolog de factură clasică*, matur și înțelept în abordări, un specialist reabil, care sesiza mereu esența și evoca nuanțe nebănuite.

Vasile ne-a dat o lecție frumoasă și înălțătoare și prin *plecarea sa demnă, discretă și modestă* din această lume, dar și prin alegerea unui loc de îngropăciune relativ depărtat de zarva urbană, la umbra unui tânăr copac, în imediata apropiere a unei uitate ctitorii din veacul al XVII-lea a unui alt Vasile (Lupu voievod), în cimitirul Mănăstirii Sfinții Atanasie și Chiril. Acolo au venit să-l conducă pe ultimul drum, pe 9 octombrie 2012, câteva sute de oameni, cu toții uniți de durerea despărțirii de un suflet ales, de un prieten drag, de un conducător aparte! După cuvenitele 40 de zile, credem că Vasile Munteanu a intrat în rândul moșilor și strămoșilor, de unde, veghează poate, cu subtilitate și delicatețe, la viețile prietenilor săi pământeni.

Ne rugăm la Hristos, Domnul nostru, să-l numere pe colegul și prietenul Vasile Munteanu printre cei dreți acolo „unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit”!

Vasile Munteanu.

Excurs în fototeca Muzeului Etnografic al Moldovei

